

Ч. 23. ВИДАВНИЦТВО ЧАСОПИСИ „СВОБОДА“. Ч. 23.

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗИЇ КОЧАН
ЗДА

~ М А Р І Я. ~

1904.

ЗЪ ДРУКАРНЬ „СВОБОДЫ“. — 219 LINDEN STR., SCRANTON, PA.

≡ М А Р І Я. ≡

Поэма

Тараса Шевченка.

(Уривокъ).

„Хазяинъ дома?“
На дворѣ крикнуло. „Указъ
Одъ кесаря, його самого,
Щобъ вы сьгодня, сей-же часъ,
Всѣ на ревизию у городъ,
У городъ Вифсаемъ ишли!“
И зникъ, пронавъ той тяжкій голосъ,
Только луна въ яру гула.

Марія заразъ заходилась
Цекты опрѣсноки. Спекла,
Въ торбинну мовчки положила
И мовчки за старымъ пошла
У Вифсаемъ. „Святая сило,
Спаси мене, мой Боже милый!“
Только й промовила. Идуть,
Сумуючи собѣ обоє,
И вбѣгнѣ — передъ собою
Козу зъ козятчкомъ женуть:

Бо дома нѣ на кого кинуть.
А може Богъ пошле' дитину
Въ дорожѣ, отъ и молоко
Сердешной матери. Скотина
Иде насучи ся, рядкомъ
Идуть за нею батько й мати.
И починають розмовляти
Мовали тихо. „Семіонъ
Протопресвитеръ -- Йосифъ мовавъ --
Т, кее-то пророче слово
Сказавъ менѣ: Святый законъ
И Авраама и Мойсея
Возьобновлять мужъ есеѣй.
И, каже, поти не удру,
Поки Мессію не узрю! —
Чи чушь ты, моя Маріє?
Мессія прійде!“ — „Ваше прійшовъ,
И мы вже бачили Мессію!“
Марія мовила.

Найшовъ

Опрѣснокъ Йосифъ у горбинѣ,
Давъ та ѿ каже: „На, дитино!
Поки що буде, укрѣпись!
До Вифлеса не близенько,
Та ѿ я спочину: утомивсь!“
Та ѿ сѣли на шляху гарненько
Полуднувать. Отто жь свідать,
А сонце праведне швиденько
До-долу котить ся — и глядь!
Сховало ся и смеркло въ поли,
И диво дивнее!.. Зѣтали
Нѣхто не бачавъ и не чувъ
Такого дива! Ажъ адрѣгнувъ
Святий тесляръ, Мѣтла зъ востоку
Надъ самымъ Вифлессомъ, бокомъ,
Мѣтла огненная зойш а,
И степь и горы оцѣла.
Марія зъ шляху не оставала —
Марія сына привела,
Єдиную туу дитину,
Що насъ отъ каторги спасла,
И пресвятая, нововинна
За насъ лукавыхъ, розплакась!
А недалеко край дороги,
Отару гнали чабаны.
Та ѿ ихъ побачили. Небогу,
Бѣ ѿ дитяточко взяли
И у вертепъ свой принесли,

И чабаны його убогѣ
Емануѣломъ нарекли.

До сходу сонця, рано-рано,
У Вифлессѣ на майданѣ
Зойшовъ ся людъ и шопотить,
Що щось неперве зъ людьми буде
Во Юдеѣ; гомонить
И тихие людъ „О люди, люди!“
Чабанъ якийсь бѣжить, кричить:
— „Пророцтво єремі,
Исаїи збулось, збулось!
У насъ, у настирѣй, Мессіи
Родивъ ся вчера!“... Загуло
У Вифлессѣ на майданѣ:
„Мессіа!... Исусъ!... Огана!“...
И людъ розходивсь.

* * *

Черезъ часъ.

Чи черезъ два, прийшовъ указъ
И легіонъ зъ єрусалима
Одъ того Ирода; незриме
Ї нечуте стало ся тогдѣ:
Ще дѣточка єновитя синаи
Ще купѣль грѣли матери,
Та жарне грѣли, не купали
Маленячихъ дѣточокъ своихъ:
Ножѣмъ садаты сполоскали
Въ дитячѣй праведноѣ крові!

Такое-то на свѣтѣ сталося!
Дивите ся-жь, о матери,
Що роблять Ироды парь!

Марія навѣтъ не ховалась

Зъ своимъ младенцемъ. Слава вамъ,
Убогимъ людяжъ, чабанамъ,
Що привитали, заховали
И намъ Спасителя спасли
Одъ Ирода! Нагодували
И напоѣли, и дали
Кожухъ и свиту на дорогу
И, небораки, додали
Ослицю дѣйну и небогу
Зъ вѣ дитяточкомъ жалымъ

И посадили ѣ провели
Въ ночи тайными манѳвцами
На шляхъ Мемфѣскій. А мѣтла,
Мѣтла огненная свѣтила,
Неначе сонце, и даялась
На ту ослицю, що несла
Въ Єгипеть кроткую Марію
И Нарожденного Мессію. —
Якъ бы де на свѣтѣ хочъ разъ
Царця сѣла на ослицю,
То слава стала-бъ про царцю
И про великую ослицю
По всьому свѣту. Ся-жь несла
Жывого истинного Бога!
Тебе-жь, сердешну. Коптъ убогій

Хотѣвъ у Йосифа купитъ,
Та здохла ты: набуть дорога
Таки заввадила тобѣ!

У Нилѣ купанясе снитъ
Въ пелюшкати долѣ подъ вербою
Дитяточко. А мѣжь лозю
Зъ лозы колосочку плете
Та плаче праведная мати,
Колоску тую плетучи.
А Йосифъ захопивъ ся хату
Изъ очерету будувати.
Щобъ хочъ укрити ся въ ночь.
Зъ за Нилу сфинксы, мовъ ситѣ,
Страшными мертвыми очима
На токъ дивлять ся: за ними
На голому пѣ ку стоять
По шируу пирамиды въ рядѣ.
Мовъ фараонова сторожа,
И вѣбы фараонамъ знати
Вони дають, що правда божа
Встає вже, встала на земли,
Щобъ фараоны стереплись.

Марія найвила ся прости
У Копта вовну; а святий
Йосифъ взявъсь отару пасти,
Щобъ хочъ козу ту заробитъ
На молоко малѣй дитинѣ,
Минне рѣжъ, коло хатны

Въ повѣточцѣ свойй жалбй
Той бондарь праведный, святой
И гадка, праведный, не має.
Барило й бочку набивае
Та ще и курникае. А ты?
Не плачешь ты и не спѣваешь;
Гадаешь, думаешь гадаешь.
Якъ його вчити, вавести
На путь святой, святого сына.
И якъ його одъ золь снасти,
Одъ бурь житейскихъ одвести...

Ще рѣкъ минувъ. Коло хатины
Коза насеть ся, а дятны
И невеличке козена
У стѣнахъ грають ся; а мати
Сидить на призбѣ коло хаты
Та воню зъ кужлял пряде.
Аж ось в сажь старый иде
Зъ цѣпочкомъ тихо по-пѣдъ тѣломъ;
Посмѣвъ у горѣдъ шапачокъ
Продать: йому медяничокъ.
А тѣ немудрую хустяну,

Собѣ-жь все на постолы
Ременью доброго. Спечкнувъ,
Та й каже: „Доню! не журись:
Царя вже Ирода не стало.
Чогось у вечерѣ паѣвсь,
Та такъ паѣвъ ся, що й опрѣвсь. —
Танеє то ментъ сказали.
Ходѣмо, каже, у свойй гай,
У свойй жаленькій тихій рай,
Ходѣмъ до домльму, дятно!“
— „Ходѣмъ!“ сказала, та й пошла

На Няль сороченята прати
Въ дорогу сыновя. Паслась
Коза зъ козаткомъ коло хаты.
А Йосифъ сына забавлявъ,
На призбѣ сиди, пока мати
На рѣчцѣ прала тѣ малѣ
Сорочечки; а ногомъ въ хатѣ
Шохорцивъ добре постолы
Собѣ въ дорогу. Та й азалась
До скода сонця, по горбянѣ
На плечѣ взявши, а дятву
У двохъ въ колесочцѣ несли.

3 yizianu abimau Epimau iueu,
Lasiuau Epitlu neu Pan'iusau.
M. Mucendo

На чужинѣ.

(Уривокъ)

Богдана Ленкова.

Чи побачу я вась
Мои рѣднѣ хаты,
Якъ весною наразъ
Розввнуть ся сады,
Якъ въ корчахъ подъ вѣкномъ
Сокоувѣй вѣдозвесь
И надъ соннымъ селомъ
Срѣбный свѣвъ розѣллесь?

Чи побачу я вась
Бодосѣстѣ поля,
Якъ въ горячѣй жнивѣ часъ
Зѣ сходомъ сонця, до дня,
Выйдуть жвава женцѣ
И задзвонять въ серпы

И на ланѣ, якъ жерцѣ
Повалять ся снопы?
Чи настане той часъ,
Чи настане колы,
Щобъ побачивъ я вась
Мои рѣднѣ браты,
Не зъ терновымъ вѣкномъ,
Не зъ слезами въ душѣ,
Не зъ збгнутымъ каркомъ
У рабському лрмѣ —
Тѣльки лсныхъ, якъ день
И якъ вѣтеръ вѣдьныхъ
И якъ сонця огонь
Невтгасимыхъ, палкыхъ,

Эъ серцемъ повнымъ любви
До людей и жита
И въ бажанемъ красы,
Що не має конца.

И эъ гадками шо суть,
Мовь вѣрлине крыло.

Що якъ буря женуть,
Чоловѣче судно.
Ахъ! Хто скаже меля?
Я эдержу жита,
Коли такъ. А якъ ив?
.
Не пятай ся — роби!

ИВАНЪ ОХРИМОВИЧЪ.

С К О Р О М Ъ.

Счинила ся наразъ заверуха. — не на дворѣ, а въ хатѣ.

Сидить Семениха на ослонѣ подъ вѣкномъ згорблена, зъ иглою въ рукахъ, латае дѣточу сорочину; Семень край стола полудвуе; двое дѣтей на припѣчку грають ся котомъ.

Нахмуренный Семень оббирае грубыми пальцами бараболю зъ луины, вѣдь нечочу мече ѣѣ въ ротъ, деколи посербуючи борщемъ. Нарештѣ кидаетъ ложкою на столъ.

— Жѣнко! мали бы съ разумъ та зварила разъ иньшой стравы! У тебе весь рѣкъ пилюпѣвка! Зарядила бы съ деколи страву молокомъ! Вѣдь чого-жь держу коровы?!

— И не видѣй ся! Крихта того молока, то для дѣтей... Намъ старымъ буде и безъ молока!

— Та бо я чую зъ людей, що ты прачешъ скоромъ та крадки у мѣсто носишь!

— Або-жь ты менѣ дашь на хату, на подрѣбъ? Диви, дѣти грѣшнымъ тѣломъ свѣтять! А диви, Параня наша вже дѣвчукъ, а гола якъ липка! На смѣхъ людскій не має навѣть трѣохъ шнурковъ коралѣвъ, щобъ могла мѣжь люди въ церквѣ показати ся! А тобѣ сесе и не въ головѣ!

— Що ты менѣ жѣнко таке нусте балакаєшь! Я тобѣ кажу, що я при тѣй ѣдѣ не годенъ тягнути нѣ косою нѣ сапою! Молода бараболя млоить, а посербаю борщу, то лишъ у животѣ мявкотить! Самъ себе неразъ жахаю ся... Ще кобы хочъ кусень хлѣба бувъ до стравы!...

— А я-жь тобѣ винна, що ты такій, -выбачь, газда, що хлѣба у тебе нема?!

Почервонѣвъ Семень, розсердивъ ся, выскочивъ на середину хаты та вымахуе руками: -- Якій я газда? ну кажи, якій? Якій я „выбачь“, ну кажи!... Мовчишь! А я тобѣ покажу, що я газда! — И за тымъ словомъ ухонивъ изъ стола капелюхъ на голову и вылетѣвъ до сѣней.

Дѣти порозтвирали роты дивлячи ся въ слѣдъ за вѣтцемъ. Семенаха опустила руки на колѣна, вытягнула шю, наслухуе, куды дѣвъ ся чоловікъ, ажъ чую, хтось гейбы сокирою вдаривъ по колодцѣ вѣдъ коморы. Чимъ борше кладе шите позадь себе на ослѣнь та въ дверѣ, та тутъ бачить, уже Семень бѣжить на двѣрь несучи передъ собою плесканку сыра и грудку масла....

— Не рушь! Не рушь, що не твое! бѣгме не

рушь! — зверещала Семениха вхопивши чоловѣка въ полы сѣрака. Семень пре напередъ, тягне на силу жѣнку за собою, доки не оцинила ся въ болотѣ передъ хатою. Тутъ Семениха мовъ ласица заскочила дорогу чоловѣкови, вхопила його за обѣ руки.

— Вѣддай, бо ти очи выдру!

Семень якъ мѣгъ, поднявъ у гору руки зъ скоромомъ, боронивъ ся, борыкавъ ся, наразъ махнувъ руками въ долину, кинувъ скоромъ у болото и ставъ мѣсити, тратувати ногами.

— На маешь, удави ся! — сказавъ.

Зидыхана Семениха якъ держала його руку, такъ припала до неси и вкусила въ великій палець. Семень шаринувъ изъ болю руками передъ себе, потрутивъ жѣнку и она захатавши ся перевернула ся въ сорокате вѣдъ скорому болото.

— Тату, няй маму! — запищали дѣти передъ хатою здубонѣвши дробными нѣжками.

— Чекай опришку, чекай! Не дочекаешь, опришку! — подводяти ся зъ болота сказала Семениха. Семень подбѣгавъ уже до перелазу, а она занимъ ишла й кричала! — На, вороже, на! на калъвине, на! не дочекаешь, калъвине! — И довго стояла на перелазѣ и доти кликала за нимъ „на, вороже, на! на, калъвине, на!“ доки не щезъ еѣ зъ очей за вербами й будинками.

Завернула до хаты. Коли надѣйшла надъ болото и побачила, якъ тамъ еѣ скоромъ поневѣряе ся, ввляла еѣ така лють, що себе не тямива. Гломила пруть у

руки и стала нимъ дѣти парити, наганяти до хаты. Дѣти плачучи втѣкли, повыскакували на постѣль та тамъ у кутину притулившисьъ одно до другого споглядали на дверѣ, чи въ нихъ не покаже ся мати.

А мати ходила попередъ хату, суетила ся, сѣпала руками то за волося то за хустку.

— Я себе страчу! Не дочекае мене бѣльше той кальвинь збыткувати! — говорила. Пѣдбѣгла до кирницѣ, сперла руки на цямбрыне, глянула въ долину, подумала щось и вѣдступила. Вѣдтакъ пошла по-за хату, по-за хлѣвъ и скорымъ ходомъ пѣдѣйшла до плота. Сягнула руками позаду себе, розвязала крайку, якинула еѣ на коль, тремчячими руками завязала собѣ ключку на шию.

— Боже любый, прости менѣ грѣха! — сказала вдарившись кулакомъ у груди. То не буде мѣй грѣхъ, а його, того кальвина.

И за тымъ словомъ опустила ся въ долину; на пѣвъ висячи на пѣвъ клячучи стала дуспти ся... По червоѣла, вѣдтакъ посинѣла; голова колысала ся на крайцѣ, тѣло здрѣгало ся вѣдъ судороговъ, ажъ хустка зпала зъ головы...

Саме годѣ йшовъ вулицю Гершко, що скуповувавъ покладки по селѣ. Чуе, щось сопе, харчить за плотомъ. Поставивъ кѣпъ на землю, перехлывъ голову за плѣтъ и скрикнувъ:

— Герсти, ай вай!

Сягнувъ чымъ борше въ кишеню, вытягнувъ нѣжь,

зубами розтворивъ вѣстре и шарнувъ нимъ три разы по крайцѣ.

Семениха вдарила собою, ажъ земля страсла ся. Хлипнула пару разѡвъ повѣтри, протягла ся горѣлиць, розтворила очи и побачила надъ собою Гершкову голову.

— Ну, а теперь що буде? — вѡдѡзвавъ ся Жидь.

Якій тебе чортъ надвѣсь сюды, нехристе! — придавленнымъ голосомъ простогнала Семениха. — Тобѣ яка рація до мене?

— Така рація, що тебе завдамъ до суду...

— Щезай, Жиде! йди, куды справивъ ся! — перебила йому Семениха.

— Ну, ну, я поду! Я стану середъ села и буду гвалтъ кричати, що така газдыня, що мае малй дѣти, хоче на смерть задушити ся...

Згадка про дѣти опамятала Семениху. Сѣла и стала просити: — Йди собѣ, прошу тебе, Гершку! не завдавай менѣ жалю... Завтра прийдешъ, дамъ тобѣ покладкѡвъ, лишъ иди собѣ и не кажи нѣчогонѣкому...

Бѣ роздратованѡй стали слѡзы въ очахъ. Зложила руки передъ себе якъ до молитвы, хитала головою и заводила: — Йой дѣточки моя дробонькѣй! на кого була бы я вѣсь липила? Чи на того ворога тяжкого та темного, що вамъ ложки молока жалуе? Чи на тсго кальвина, що вашу матѣрь вбиткуе? Ой не маєте вы тата, нѣ, ой ворога лютого та темного!

Гершко тымчасомъ вѡдѡйшовши на одній стаѣ побачивъ на нивѣ Семенихину дошкѣ Параню. Набли

завъ ся и кликнувъ на ней: — Дѣвке! а йди до до-
му бо тамъ бѣде! Маме твоя тамъ за хлѣвомъ, подѣ
плотомъ, хоче вдушити ся на смерть...

Параня слушаючи вытягнула ся мовь струна. На-
разъ кинула сапу, сплеснула въ долонѣ и поскакала
по нивѣ заводячи мовь бѣсковата. Нива за нею заку-
рила ся, а сподница маяла и трѣпотала ся въ повѣ-
три якъ хоруговъ. Упала на матѣрь мовь яструбъ изъ
горы, повѣсила ся на еѣ шѣ.

— А вамъ що, мамко моя рѣдна?! А вы що по-
чинаете! А бодай бы Богъ вѣдъ такого боронивъ! Та
же вы така розхрѣстана, простоволсеа сидите на пу-
блѣку людську та плачете,.. А цитте-жь, цитте! вста-
вайте та ходѣть звѣдси!

— Лишь мене, Паранько, няй выплачу ся, бо
трѣсну зъ жалю! — збороняла ся Семениха.

Параня чимъ бѣрше зробила матери ладъ изъ во-
лосемъ, пѣняла хустку, завязала голову та зновъ ста-
ла просити, молати, абы вставала. Семениха якбы не
чула; все плакала, заводила.

— Йой, Боже мѣй, Боже, що менѣ робити зъ вами!
Нещасте мое! Онъ люди йдуть... бѣгме вставайте! —
клопотала ся донька и таки на силу звела матѣрь
увявши за обѣ руки.

Семениха зъ похиленою головою, зъ опущеными
раменами постукала мовь изъ хреста знята; позаду
неи йшла Параня нереполошена, але й рада, що про-
вадити матѣрь еше живу до дому.

Черезъ порѣгъ ледво пересидила ноги Семениха

держачи ся рукою одворка. При помочи доньки выльзла на пѣчь. Казала накрыти себе кожухомъ, ѣѣ студено робило си и дрожь брала. Та кожухъ не помагавъ, незабаромъ стала стогнати и вѣдѣвала ся:

— Йой, мину ся! Йой тисне мене, пече коло сердца... бѣгай менѣ до попадѣ оцту... Пѣдмашу ся, може попустити...

Параня сягнула рукою на полицю по фляцину и выйшла въ хаты.

Куды жь подѣвъ ся Семень переслѣдуваный жѣнкою до перелазу? А де-жь мавъ сарака дѣти ся, якъ не постушити въ шинокъ, що стоявъ при вулицѣ въ долѣжномъ концѣ села? Въ шинку не було нѣкого, бо то була робѣтна днина, каждый пѣшовъ у свое. Сама Рухля сидѣла за шинквасомъ, та дротами ткала якусь бѣду. Казавъ собѣ дати тютюну, набивъ люльку, закуривъ, розсѣвъ ся за столомъ, пѣдперъ голову на руку и невеселу думку думает.

— Нема правды на свѣтѣ! — погадавъ собѣ. — Роби, ажъ тобѣ очи зъ головы лѣзуть, — не доѣдай, ще въ додатку жѣника тебе пѣсочить! Най бы була собѣ що будь робила, говорила, але най не каже, що я „выбачъ газда“. Я ѣѣ маетку не присѣвъ! Ёѣ нивки на осѣнный деньокъ я не загиривъ, але ажъ у три боки сплативъ! Пити не пю, робяти роблю, чого-жь зъ мене хоче?! Якій я „выбачъ“?!... Тымъ молокомъ, що забѣлила бы страву, далего не забѣгла бы... Але бо й роз'ѣла ся! Землю була бы пѣдъ собою грызла...

Розтворили ся дверѣ, увойшовъ за тютюномъ недалекоій сусѣдъ Семена Прокѣпъ.

— Ой, ваша жѣнка велику бѣду здѣвае! Видѣвъ емт. якъ уганяла ся за дѣтьми та била, — заговоривъ.

— Дѣти най не бе, бо дѣти мои! — сердито вѣдповѣвъ Семень.

Але бо таки добре парила прутомъ. Небожата такъ пищали втѣкаючи до хаты, що ажъ менѣ самому було ихъ жалъ, — приговорювавъ дальше сусѣдъ.

Порухавъ ся Семень за столомъ, якъ бы нимъ щось пѣдкнуло.

— А я вамъ кажу, Прокопе, що мене кортять бути въ криміналѣ! Сидять тамъ инші люде, най и я стрѣбую! най знаю, якъ тамъ е!...

— А бодай бы Бѣгъ боронивъ! Що вы таке неpotrѣбне говорите, сусѣдо?!

— Ну, то най менѣ дѣтей не збиткуе!

Побачивъ Прокѣпъ, що своєю бесѣдою надто роздратувавъ Семена, та ставъ його розговорювати.

— Дайте спокѣв, Семене, не сердьте ся! Жѣнцѣ не треба противити ся, якъ малѣй дитинѣ! Жѣнки мають свое право. Не одна бы не жила, якъ бы не высварила ся. Отъ и на мою жѣнку находила неразь така маяколія, що бувало весь день буде сварити, лоточити, ѣсти мене, а вѣдтакъ зѣ два дни не вѣдозве ся... Але я еѣ вже добре вызнавъ. Якъ вона тее, а я уступлю, змовчу и вона заразь обертае ся...

— Ба, коли чоловѣкъ не зъ каменя, ай зъ керви!

Тай не годенъ усьому стерпѣти! — сказавъ Семень Прокопови, коли сей выходивъ изъ шинку.

Рухля, що підслухувала розмову сусѣдѣвъ, стала ровѣдувати ся Семена про жѣнку, але той замѣсь вѣдповѣди вѣрубавъ їй.

— А тебе, Рухля, бивъ коли Мошко?

— На що має бити? У насъ не бють!

— Не бють, лише стусають, дзюгають по пѣдѣ ребра по жидѣвськи.

Семень не мавъ охоты запускати ся зъ Рухлею въ бесѣду, бо й на що їй знати, що тамъ мѣжь нимъ и жѣнкою зайшло. Аджежь вѣнъ любивъ, шанувавъ жѣнку; неразъ передъ людьми выхвалявавъ ся, що нема то якъ його газдиня. Таке якъ нинѣ притрафило ся имъ щось три разы всього на вѣку, бо обое були прудкы. Тожь теперъ найшла на нього велика нудьга, що не мѣгъ мѣсця собѣ знайти за столомъ. Пожалувавъ, що нѣ зъ сього нѣ зъ того така заверуха склала ся въ хатѣ; жаль йому було й того скорому въ болотѣ; жаль йому було й той погѣднои божок днинки, що такъ пусто та дурно промарнувавъ. Скѣлько то бувъ бы нинѣ вкосивъ сѣнця для коровяти, до якого йому й його ротови засъ.

И не мѣгъ довше выдержати въ шинку. Выйшовъ на двѣръ та ставъ роззирати ся. До дому теперъ немавъ охоты вертати, бо жѣнка скакала бы йому до очей; на сѣножать за пѣзно тай не мавъ косы, ажъ нагадавъ собѣ, що годило бы ся пѣти въ поле подивити ся на житий кѣпки, чи стоять у порядку по

онодѣшної заверує. Пустивъ ся городомъ, вѣдтакъ лужкомъ, вѣдтакъ перейшовъ потѣкъ на скарбову поляну, а зъ вѣдси вже стежкою дѣставъ ся на своій помѣрокъ. Кѣпки до половини порозкидані, позамокали. Вѣнь ставъ пересушувати снопы, перекладати, порядкувати. При тѣй роботѣ ракувавъ и мѣркувавъ, скѣлько кѣпокъ пѣде на податокъ, скѣлько на засѣвъ, а скѣлько липить ся на прожитокъ, та чи стане хлѣба на передновокъ, чи не стане, якъ ось сього року?

Вертаючи вечеромъ у село поступивъ зновъ до Рухлѣ. Казавъ собѣ дати балабухъ, бо голодний бувъ. Овѣвъ за стѣль, роздеръ балабухъ на двое и ставъ лакомо поживати. Незабаромъ входитъ присяжний Гандзѣй, стає на середь хаты та вѣдъ разу звертає ся до Семена.

— Тобѣ, Семене, виджу добре дѣе ся, але не знати, якъ тамъ твоѣй жѣнцѣ?

— Або що?

— Таже твоя жѣнка хотѣла вдѣшпити ся на плѣтѣ; якъ бы бувъ Гершко не вѣдрѣзавъ, то вже були бы по вѣй продзвонили!

— Але! — скрикнувъ Семень схонивши ся на рѣвнѣй ноги тай у дверѣ. И не чувъ, якъ за нимъ лавиця пѣдъ стѣну перевернула ся.

Вѣнь не йшовъ, а пѣдбѣгавъ. Деколи лишъ урыванѣй слова выкоплювали ся йому зъ рота.

— Хиба Панъ Вѣгъ еѣ вѣдступивъ? Таже дробнѣй дѣти!...

За цару хвилъ учинивъ ся вже на перелазѣ. Вѣ

хатѣ свѣтило ся. Серце въ нѣмъ товкло ся, коли опивъ ся передѣ вѣкномъ. Параня стояла коло печѣ зъ ожогомъ у руцѣ, дѣти спали на постели розкинувши руки ꙗ ноги, на печѣ лежала монъ гора жѣвка, вкрята кожухомъ.

Вѣнъ притуливъ ухо до вѣкна, видслухе чи не стогне. Нѣ не чути нѣчого. Постоявъ довгий часъ вѣдтакъ подѣвсь руку до вѣкна и шкрѣбнувъ нѣгтемъ по шибѣ. Параня вѣдскочила вѣдъ печѣ, заглянула, познала батька та якъ та кѣтка по тихо выкрала ся на двѣрь.

— Дѣвко! що тамъ мати дѣе? — спытавъ отецъ.

— Нѣчого, коло серця ихъ болить.

— А дуже?

— Болѣло дуже, и теперь уже не такъ.

Семень пригорбивъ ся, взявъ ся руками заремѣнь, вѣдтакъ двома пальцями гей бы ловивъ блоху довшой часъ у ремени, доки не вытягнувъ шѣстку.

— На маешъ дѣвко! може мати забегне чого, то принеси ѣй.

— А вы-жь, тату не увѣйдете вечеряти?

— Я не голодень, вѣду до стодѣлчины спати.

Параня вернула въ хату. Порасе ся, порасе, а такъ еѣ кортять сказаати щось мамѣ, та не знае чи спить чи нѣ. А таки не вытримала. Приклякла на прилѣчку, всунула лице подѣ кожухъ и стала шептати; — Мамко! чи вы спите, чи дрѣмаете? Буля тато подѣ хатого... пытали ся чи вамъ лѣпше... дали менѣ шѣстку, щобъ

я вамъ принесла, якъ чого заблагнете... Тай не хотѣли йти вечерати, ай пошли до стодѣлчини сяти...

Семениха прокинула ся, оживила ся.

— А, бо сумлѣне його зрушило тай не мае лица показати ся менѣ передъ очи! Чуешь дѣвко! Якъ увойде завтра отецъ обѣдати та може заправитъ у тебе скорому, то щобъ ты менѣ и крапки молока йому не дала! Тямъ собѣ, памятай!

— Ну, ну, якъ будуть правитя, то я ихъ до васъ справлю.

Рано увойшовъ Семень у хату по тихснѣки мовѣ якій винуватець и сѣвъ за стѣль. Семениха, що лежала доси на печи горѣлиць, якъ стої обернула ся лицемъ до стѣны, абы не дивити ся на ворога. Параня поставилъ передъ татомъ миску бараболѣ й миску борщу. Семень мовчки ѣвъ и сербавъ, лишь пару разѣвъ глянувъ на пѣчь, коли жѣнка поружала ся. Попоѣвши вставъ, перекрестивъ ся и выйшовъ.

Ледво Семень вчинивъ ся на вулицѣ, а вже Семениха влѣзла зъ печѣ и порядкувала въ хатѣ. Придобрѣла, якъ бы нѣчого не було. Нагадуючи вчорашне, сама собѣ дивувала ся, що въ неи така остра кровь, та що вона могла такъ дуже жалютити ся.

Наразъ глянула въ вѣкно та побачила, якъ тамъ передъ хатою въ болотѣ сѣрѣвъ еѣ скоромѣ.

— Дѣвко! — показуючи рукою въ вѣкно сказала, — возьми лопату, вабери менѣ того зъ передъ хаты та кинь де за плѣть, бо я не можу на того дивити ся. Сврячь, бо дота не выйду зъ хаты.

Параня взяла зъ сѣней лопату, вышла, стала надъ болотомъ, сперла руки на держакъ и тяжело здохнула:

— Ось де мои коралѣ розсипали ся! Ой Боже мой, Боже, щобы на тебе не дивити ся!

И по еѣ червонѣмъ личку скотили ся двѣ слезы зъ жалю не такъ за скоромомъ, якъ за коралями.

А Семень тымчасомъ бувъ уже зъ косою на сѣножати. Кинувъ табалу на морѣ, заправивъ косу, розступивъ ся и ставъ косити.

По часови загуркотѣло йому въ животѣ.

— О, вже мой кѣтъ водзивае ся! — сказавъ. Положивъ косу на покѣсъ, пѣдойшовъ до табали, приклякъ, выкрутивъ нѣзъ люльки цибухъ и конецъ нѣзъ багою востромивъ у ротъ.

И зъ устремленнымъ у ротъ цибухомъ клавъ дальше широкй покосы и ссавъ багу, щобъ його не млоило и не навтямило ся.

Зъ „Лит. Наук. Вѣстника“.

РѢКЪ 1903-ЫЙ въ старѢмъ краю.

Черезъ лѣса, черезъ яры
втече вода насъ вже рѢкъ старый,
рѢкъ праць, змаганы, боротьбы,
неволя, гнету и тюрьмы.

Прайшовъ до насъ у свѣтлѣ мрїи,
приречень повный и надѣи ..
Та зъ чимъ иде? Що давъ для насъ
за свого володарства часъ?...

Народъ заставъ вѣнъ у тюрьмѣ
за „провины“ за страйковѣ:
За безцѣнь кто не хѣвъ робить,
а платы лучшой жадавъ
и мѣсно въ боротьбѣ стоявъ, —
въ тюрьму його всадили гнить.
И сотнями народъ тодѣ
новый рѢкъ аустрачавъ въ тюрьмѣ.

А въ салахъ голодъ, холодъ тисъ
сѣмъ тыхъ замкненыхъ батьковъ,

а якъ на водахъ лѣдъ вже присъ
и якъ весняный часъ насѣвъ,
загостивсь голодовой тифъ,
„спаситель“ для старыхъ и малыхъ.
Кого „добродѣи“ сей напавъ,
той сей „край слѣвъ“ на все кидавъ,
и не збиравъ його вже лаять
передъ товною посѣнякъ,
що рѢкѣ мають имена,
та цѣль у всѣхъ усе одна:
изъ хлѣпа всѣхъ сѣмъ шкурѣ стягти.
Хто вмеръ, вже не боявсь бѣды...

Але не кождый смерти ждавъ,
и про будущность дехто дбавъ,
пустякѣсь народу товны
за хлѣбомъ у чужий свѣты.
Та въ свѣтъ пустить не хѣли ихъ,
бо се великий, батче, грѣхъ,

якъ хлопъ десь на роботу йде,
якъ выску хоть Ного жене
въ села, де є свѣй власный панъ,
а въ того пана власный ланъ,
а на ланъ роботы гукъ
за несѣй грѣшь и панскій букъ.

Минувъ ся поетичный май,
горяче лѣто надѣйшло,
часъ зборовъ, але въ насъ — гай-гай!
збирати въ насъ не було що.
Настали тучѣ, бурѣ, градъ,
пропала жарно праця вся,
осталась нужда, якъ була...
Та мы привыкли вже до страгъ...
Такъ видно Богъ вже захогѣвъ,
щобъ мати бѣльше жебраковъ,
бо жебракамъ до неба шляхъ
легонькій має бути страхъ.

А тимчасомъ просвѣта йшла
вѣкъ заходу до насъ на сѣдъ,
„культура вышша“ намъ привѣтъ
и ланъ водъ нашихъ бѣдъ несла.
Зречи ся всего, чимъ живешь,
воддай те, що своимъ зовешъ,
наплюй на те, чому кланявся,
вѣддурайся, чимъ усе пишався,
намъ душу й тѣло зацниши,
собѣ нѣчого не лиши, —

а мы позвоliamo тобѣ
ходити въ нашому ярмѣ!...
Таку „культуру“ нашъ сусѣдъ
до насъ нѣсъ зъ заходу на сѣдъ.

А тамъ, де вѣнъ тримає власть,
сказавъ, що намъ нѣчо не дасть,
ногами правду потоптавъ,
закнивъ зъ насъ и нѣчо не давъ.

Та кромѣ тыкъ влиднѣвъ и бѣды
и ласки дочекались мы:
самъ цѣсарь загостивъ до насъ...
Мы благословимо сѣй часъ.
(Въ насъ, бачъ, уже законъ такой,
що кождый царь — то якъ святой...)
Побачивъ, що богатый Львовъ
(могнали зъ улицъ нуждарѣвъ),
вдоволенный побачивъ край
(для шляхты тутъ — то дѣйсно рай),
лишь не побачивъ, що то гнетъ
(все те водъ него гнали геть),
до себе вѣрность и любовь
побачивъ — тай водъъхавъ зновь...

Та не весь часъ мы на земли
будущины ярмо тягли.
Лѣтали й поподъ небеса,
де вѣчна и свята краса,
великий облюбили днѣ

мы: свито слова и пѣснѣ. | въ щоденныхъ змидныхъ коротахъ,
Велика днѣ!... Эъ жита низинѣ | про свита тѣ маѣже й не знавъ...
мы знались до небесъ вершинѣ! | Черезъ дѣсы, черезъ яры
Та знавъ ся лишь » народу цвѣтъ«, | втече вѣдъ насъ вже рѣкъ старый...
а самъ народъ — якъ все — свой | Уже знаете, шо давъ для насъ
вѣкъ 'за свого володарства часъ...

М. Лозинскій.

Людоѣдство въ Конго.

(Изъ „Постулу“).

Въ горскихъ сторонахъ горячей Африки лежитъ держава Конго, заселена муриньскими племенами а вассална вѣдь Бельгій. Французскій подорожный баронъ Мандъ Грансей, звидѣвши сю державу, описуе дивнй дѣла про людоѣдство, широко розповсюдене середь тыхъ племень. Отсе кѣлька примѣровъ, майже немовѣрныхъ, а однакъ правдивыхъ:

До одного бельгійского офицера прибѣгае проводникъ мѣсцевого вѣйска, муринь и просить, абы позичивъ ему ножика, бо його власный дуже ступивъ ся. Офицеръ позичае, дивить ся, а муринь выйшовъ на улицу и зарѣзае якъ вѣвцю малу дѣвчину, що еѣ купивъ собѣ на обѣдъ.

Одного разу нашъ подорожный оглядавъ вѣйскову школу, де Бельгійцѣ вьховують малыхъ муринатъ для своей арміи. Принавъ йому до вподобы одинъ повилицатый хлопчина, и вѣнь такъ собѣ ущипнувъ його легко у лице. Хлопецъ налякавъ ся и посоловѣвъ, а товарищѣ, стали радѣсно верещати.

— Знаете, чого вони такъ радують ся — пояснювавъ нашому подорожному директоръ школы — отсе вони думають, що вы выбрали собѣ сего хлопця. Тому хлопецъ настрашивъ ся, бо гадає, що небавомъ буде зарѣзанный, а його товаришѣ втѣшили ся, бо надѣють ся, що й вони дѣстануть по кусникови доброго мяса.

А треба зважити, що сихъ хлопцѣвъ въ дѣтствѣ першихъ роковъ виховували Европейцѣ, и вони нѣколи не мали нагоды коштувати мяса своихъ племенниковѣвъ. Се доказує, що людоѣдство середъ тыхъ племенъ вже вроджене та увѣйшло въ ихъ кровь и кости.

Въ Конго нема зовсѣмъ старцѣвъ, бо дѣти з'ѣдають своихъ родичѣвъ зачасу. Коли въ якомъ племенѣ звичай заборонює з'ѣдати власного батька, то сынъ замѣняє його за иншого старця. Одначе наибольше пошукуванымъ товаромъ є дѣти въ вѣцѣ 13 до 14 лѣтъ, ихъ навѣтъ нарокомъ тучить ся. Въ томъ краю, наслѣдкомъ лѣнивства населеня и бѣдности землѣ панує вѣчный голодъ; тымто тучей на зарѣзъ вдоволей, що бодай якійсь часъ будуть „уживати“, що влѣзе ся и спокѣйно выжидають свои судьбы. Однѣ бельгійскій купецъ закупивъ для послуги молоду мурянку, яку ховала королева на зарѣзъ. Дѣвчина утѣкла вѣдъ него при першѣй способности и вернула ся до своей королевы.

Европейцѣ не можуть дѣлати проти тыхъ обычаѣвъ, бо ихъ въ Конго є небогато, а якъ войско складаєть ся зъ мѣсцевого муриньского населеня. Са му-

рины, що остають у больгійскої службѣ, здобувши 1894 р. кілька арабскихъ мѣсть, вирѣзали коло 60 тысячъ ихъ мешканцѣвъ, муриновъ та й Арабовъ. Тѣла повбиваныхъ варили, пекли, та ще такъ приправляли, абы могли на довше затримати ся. Вояки об'їдали ся тодѣ на смерть улюбленою справою.

А треба знати, що мѣжь муринами є такй знатоки, що приладжують людске мясо дуже штудерно. Продаваный товаръ поливає ся кокосовымъ молокомъ, щобы надати ему бѣльшь приманчивого вигляду. Передъ зарѣзанемъ „штуки“ ломить ся перше руки й ноги, а вѣдтакъ занурюеть ся въ болотѣ на 15 до 20 годинъ. Якъ кажуть, вѣдъ того мясо мае бути крихке и делѣкатее. На торгъ рѣвножь привозять живыхъ хлопцѣвъ та дѣвчатъ зъ поломаными вже руками.

Взагалѣ жите чоловѣка цѣнить ся тутъ дуже мало. Коли умре король племени, то його жѣнки дѣлить ся на двѣ пайки: молодѣ и товстѣ зарѣзуеть ся на печеню, а старѣ та худѣ рѣвножь зарѣзуеть ся и пакуеть ся у могилу на пѣдстѣлку пѣдъ тѣло короля. Тай за жита короля и каждого впрочѣмъ чоловѣка жѣнка нѣколи не є певна, чи за хвилию не найдеть ся въ нутрѣ свого чоловѣка. Дуже часто чоловѣкъ за найменьшу провину, або й безъ провины, убиває еѣ та й в'їдає.

Правнѣ звичаѣ въ Конго такъ само дикий и особливо за злодѣйство кара у нихъ страшна. Злодѣя приводять на вызначене мѣсце и тамъ въ мѣру його провины або вѣдрубують йому уха, часомъ и руку, а вѣдтакъ вѣшають на деревѣ. Тѣло убитого злодѣя ва-

рать и з'ѣдають; на такій пиръ сходять ся лишъ рѣд-
ня и блвщій приятелѣ. Жвнцѣ, яку зловлять на кра-
дежи, вѣдрѣзують одно ухо и продають еѣ въ нево-
лю, а смертію нѣколи не карають. Розумѣть ся, що
уха або руки вѣдрубаній з'ѣдають тѣ дикарѣ.

Ревуха.

КЛОПОТЫ КУМА СОФРОНА.

Въ салонѣ скрипки звичали,
Басы ревели, що ажъ страхъ,
Хлопы, бабы й дѣвки гуляли,
Бо все було при грошахъ:
Бо то була пейда, всео було охоче
Виска ся пила, пиво розливалось,
Кождый кричитьъ шти, склянками
гуркоче

А салоніста звивавсь за баровъ.
Лишь я сидѣвъ и гваривѣмъ
До кумы Матроны,
Коли крапанъ Ваньо крикнувъ:
— Тригнешь, Софроне?
Днеська була твоя пейда,
Триццять ваявсь таларовъ,
Можебысь нахъ якій кводеръ
На фунду вышмаривъ?

— Не буду вамъ фундовати
Браннички милай,
Бо лещъ пей-дей хістеръ свилеръ
Порядку навчали.

Забулисте якъ по побѣдѣ
Я ту вѣзь до внука?
Якъ ты Ваню скакавъ мадаръ,
Спѣвавъ, кричавъ, гунавъ?
Якъ я крикнувъ: всемъ фундуу!
На триць давъ доллара,
Потомъ зъ кумовъ Ф...кою
Гулавець мадара?
Тяжись якъ несперечались
Мы помѣжъ собою,
Якъ ты втявъ ма а я влявѣмъ
Кожъть головою?
Ты й то тяжись якъ я позно
Домовъ йти путивъ ся,
Та за вукий бувъ щось сайдвомъ
Въ дичу-къ онинивъ ся.
Може бувъ-былъ и загибъ
Въ томъ дичу до рана,
Але Богъ аммосердивъ ся
Наднѣсь полицмана.
А внасте зъ полицменомъ

Де я опинивъ ся? —
Не далеко, у сквабра,
На скверт офісь.
Ой судилижъ, не питали,
Що то подъ недѣлю,
Пять долларѡвъ вылунили
И впахали до джелю.
Якъ у джелю пробудивъ ся
Зѡтхнувьемъ глубоко,
Ковтъ подертый, казанъ чортъ взять
Щей подбате око.
Вы знаете, якъ пси мати

Зъ джелю въ нѡчь нагнала,
Якъ ми стара макогнонжъ
Дома привитала?

Не могу вамъ розказати
Усеѣ недолаъ,
Бѡлько разы макогнонжъ
Дѡставъ по ма'олѣ...
Тожъ гуляйте враннички,
Гуляйте и пийте
А я мушу до староѣ
До дому спѣшити.

Д. С.

